

Cuprins

Cuvânt-înainte (<i>Ovidiu Predescu</i>).....	11
În loc de prefață (<i>Lavinia Tec</i>)	15
Introducere	17
I. Patologia populistă – o boală care macină democrația	22
Cum recunoști populismul?	22
Populiștii de dreapta și cei de stânga. Unde se întâlnesc și unde se despart?	25
Populiștii în vremuri de criză. Salvatori sau demagogi?	26
Retorica populistă.....	28
Jocul învinuirii sau vânătoarea de vrăjitoare	30
Războaiele culturale ca arme politice.....	31
Populiști contra populiști. Cum se alimentează reciproc	32
Un rău necesar?	35
Efectele catastrofale ale populismului asupra justiției	37
II. Justiția ca țintă predilectă a populiștilor	39
Strategii prin care populiștii contestă și subminează legea și justiția.....	41
Atacuri directe la sistemul judiciar.....	42
Promovarea justiției populare.....	44
Exploatarea fricilor și a emoțiilor colective.....	45
Reformele constituționale și instrumentalizarea referendumurilor	45
Contestarea numirii judecătorilor la Curtea Constituțională	48
Manipularea compoziției instanțelor (<i>Court packing</i>)	51
Parașutele de aur.....	57
Instanța constituțională târâtă în controverse politice	59
Asediul Curților Constituționale.....	62
Suveranismul constituționalist	64
Tema identității constituționale.....	66
„ <i>Ultra vires</i> ” în interpretare populistă	70
CCR de la etapa eurofilă la cea eurosceptică	75
Capturarea Curților de drept comun	81

III. Populismul anticorupție	88
Cinstiți <i>versus</i> penali	89
Parazitarea politică a luptei anticorupție	91
Efectele marketizării politice a anticorupției	93
IV. Populismul penal sau legea ca instrument al manipulării emoționale	96
Tabloidizarea legii penale	100
Cum recunoaștem populismul penal.....	101
Teme recurente ale populismului penal.....	104
Agresiunea sexuală asupra minorilor și în universități	104
Violența în familie	109
„Drogații”	110
Corupția	111
Narativele populismului penal.....	112
Crearea de clivaje artificiale	115
Ignorarea experților și devalorizarea expertizei	116
<i>Branding</i> legislativ	120
Rolul mass-media în propagarea populismului penal	123
Populismul penal și opinia publică.....	125
Hiperactivitatea legislativă care distrage atenția de la esențial.....	127
Juridicizarea și judiciarizarea	128
V. Justiția spectacolului și populismul judiciar	133
Sentințe pentru „răcorirea” opiniei publice	136
Juriști <i>vs</i> justițiar. Cine profită din indignarea colectivă?	137
Liber la presiuni asupra justiției	139
Judecătorul și opinia publică.....	141
De la tragedie la spectacol judiciar	146
O știre bună e o știre rea	148
Cine are interes în promovarea justiției spectacol?	149
Populismul și spectacolul judiciar se alimentează reciproc.....	150
Linșajul mediatic și kompromatul	152
Tabloidizarea justiției.....	155

Cuprins

VI. Autoritarism cu sprijin popular	157
Justiția populară	157
Germenele tiraniei	158
Publicul ca masă de manevră.....	159
Concluzie finală	161
Bibliografie	165

NOTĂ: „Această lucrare a beneficiat de suportul unor modele de inteligență artificială pentru căutarea și sintetizarea unor informații, verificate ulterior de autor. Conceptele, interpretările, analiza datelor și concluziile au fost realizate de autor”.

Introducere

Justiția este prima victimă atunci când populismul preia controlul. Istoria ne-a demonstrat-o de nenumărate ori, dar refuzăm să învățăm lecția.

Epurările din justiție au fost un instrument prin care regimul comunist și-a consolidat puterea în România. Judecători, procurori și avocați considerați „burghezi” sau „reacționari” au fost îndeșărtați brutal din sistem și aruncați în închisori. În locul lor au fost instalați indivizi fără studii juridice, dar loiali partidului.

Tribunalele poporului au reprezentat un mecanism de control al justiției. Acestea erau instanțe speciale create sub influența Uniunii Sovietice, imediat după al Doilea Război Mondial și au fost înființate prin Legea nr. 312/1945¹, având misiunea declarată de a sancționa responsabilii pentru „dezastrul țării” și crimele de război. În realitate, tribunalele au funcționat ca un instrument politic, destinat să elimine opozanții regimului și să consolideze mitul comuniștilor drept „eliberatori ai poporului”. Așa-numiții „judecători ai poporului” erau numiți pe criterii politice și aveau rolul de a condamna foști lideri politici, militari și intelectuali, etichetați drept „dușmani ai poporului”. Justiția devenise un spectacol propagandistic, cu scenarii regizate, sentințele fiind dictate de interesele partidului, nicidecum de lege. Art. 2 din Legea nr. 312/1945 a fost special formulat pentru a justifica epurarea magistraților incozozi. Se stipula că sunt vinovați de „dezastrul țării” procurorii și judecătorii care „au ajutat sau săvârșit cu intenție acte de teroare sau violență”. O formulare vagă, dar suficient de flexibilă pentru a elimina orice opozant sub pretextul „justiției revoluționare”. Astfel, în numele luptei împotriva „dușmanilor poporului”, justiția și-a pierdut independența, devenind o simplă anexă a aparatului de propagandă comunist.

¹ Legea nr. 312/1945 pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război, publicată în M. Of. nr. 94 din 24 aprilie 1945.

Monica Cercelescu

Istoria se repetă! Magistrații sunt demonizați, hotărârile judecătorești sunt contestate public, iar principiile statului de drept sunt asaltate de vendetele politice. Dar, când democrația începe să tremure în fața presiunilor populiste, justiția devine ținta predilectă. Astăzi, sub masca democrației, asaltul populist asupra statului de drept este mai insidios ca niciodată, având la îndemână inteligența artificială, *social media* și alte instrumente digitale.

Nicio instituție nu este mai detestată de populiști decât justiția. Ura îndreptată împotriva judecătorilor și a avocaților este chiar un criteriu de recunoaștere a populiștilor. De ce? Pentru că, într-un stat democratic, judecătorii nu pot fi controlați ușor și pentru că avocații apără drepturile fundamentale pe care populiștii le disprețuiesc. Dar, mai ales, pentru că statul de drept stă în calea abuzului de putere și pentru că legile, aplicate corect, împiedică instaurarea regimurilor autocratice.

Acceptând, însă, atacurile asupra justiției, nu facem decât să deschidem larg porțile autoritarismului. Când mulțimea furioasă devine judecător suprem, când retorica suveranistă înlocuiește probele și când principiul separației puterilor devine un obstacol, sfârșitul democrației este iminent. Când judecătorii sunt transformați în inamici ai poporului, când sentințele devin instrumente de propagandă, iar independența instanțelor este distrusă sistematic, democrația moare.

În această lucrare mi-am propus să analizez mecanismele prin care populismul devine o armă fatală împotriva democrației, pornind de la discursurile manipulative până la subjugarea totală a instituțiilor judiciare.

În continuare, voi face o scurtă descriere a fiecărui capitol. Însă problema rămâne deschisă, pentru că inventivitatea populiștilor este nepuizabilă. E important să recunoaștem populismul, ceea ce este într-adevăr și foarte dificil, pentru că se ascunde sub masca democrației.

Capitolul I: Patologia populistă – o boală care macină democrația – se referă la criteriile prin care putem recunoaște populismul și explorează modul în care manifestările acestuia influențează politica, societatea și justiția, evidențiind atât mecanismele sale de funcționare, cât și consecințele asupra

Introducere

democrației. Mecanismul populist are câteva constante: se prezintă ca vocea poporului, induce temeri, identifică un dușman comun, instigă opinia publică și erodează constant încrederea în instituțiile fundamentale.

Unul dintre principalele instrumente ale populismului este retorica bazată pe frică și ură, prin care se construiesc „inamici de serviciu” – „soroșiștii”, „güleniștii”, refugiații, globaliștii, LGBT și alții. Această strategie duce la o permanentă „vânătoare de vrăjitoare”, în care responsabilitatea pentru eșecurile sociale este atribuită unor grupuri țintite. În acest context, războaiele culturale devin arme politice, fiind utilizate pentru a diviza societatea și a consolida susținerea electorală.

În vremuri de criză, populismul găsește teren fertil, erijându-se în salvator. Poate apărea oriunde, pe toată întinderea spectrului politic. Interesant este că populiștii de dreapta și cei de stânga se potențează reciproc: succesul unora determină radicalizarea celorlalți, generând un cerc vicios al extremismului.

Capitolul II: Justiția ca țintă predilectă a populiștilor – descrie strategiile prin care populiștii contestă și subminează legea și justiția, diversele metode prin care atacă sistemele juridice și instituțiile democratice. Printre tacticile analizate se numără atacurile directe la adresa sistemului judiciar, promovarea justiției populare, dar și manipularea fricilor colective pentru a crea un climat favorabil reformelor dorite de ei. Acest capitol analizează și conceptul de „identitate constituțională” și modul în care este folosit pentru a justifica acțiuni împotriva respectării deciziilor instanțelor europene. De asemenea, descrie metodele în care sunt capturate curțile constituționale și curțile de drept comun, precum și modul în care astfel de acțiuni duc la distorsionarea principiilor statului de drept, afectând echilibrul instituțional și independența justiției.

Capitolul III: Populismul anticorupție analizează modul în care populiștii parazitează lupta împotriva corupției ca un instrument politic, polarizând societatea între „cinstiți” și „penali”. Populiștii folosesc stindardul luptei anticorupție pentru a-și consolida puterea și pentru a distruge adversarii. Politica anticorupție este „marketizată”, devenind un produs electoral, iar realizările reale sunt umbrite de scopuri propagandistice,

subminând astfel încrederea în sistemul judiciar și în statul de drept. Odată capturată în plasa populismului, justiția începe să funcționeze sub presiunea opiniei publice și nu în baza legii. Alegerea vinovaților devine o decizie politică, iar pedeapsa devine o armă de eliminare a adversarilor. Trebuie să recunoaștem și să înțelegem că populismul anticorupție nu este despre curățarea sistemului, ci despre anihilarea oponentilor politici.

Capitolul IV: Populismul penal sau legea ca instrument al manipulării emoționale – analizează modul în care infracționalitatea ultramediatizată și spectacolul judiciar devin pretexte pentru hiperlegiferare, iar sentințele sunt dictate de furia mulțimii, nu de probe. Presa tabloidizată și *social media* amplifică isteria, iar politicienii oportuniști adoptă legi aberante, mutilând principiile fundamentale ale dreptului penal. Într-o astfel de lume, nimeni nu mai este protejat de lege, pentru că legea însăși devine un instrument al manipulării emoționale.

Capitolul V: Justiția spectacolului și populismul judiciar analizează consecințele spectacolului judiciar, în care procesele judiciare devin evenimente mediatice, iar deciziile sunt influențate de dorința de a satisface opinia publică. Iar când justiția devine un circ mediatic, judecătorii sunt demonizați sau transformați în eroi ai poporului, în funcție de modul în care deciziile lor răspund așteptărilor publicului. Presiunea opiniei publice începe să dicteze verdictele, iar sentințele devin arme politice. Când anumite hotărâri judecătorești sunt pronunțate pentru a „răcori” furia colectivă, transformându-se în instrumente politice, independența justiției este sacrificată pe altarul populismului. Fiecare scandal mediatic apare ca pretext pentru noi restricții, iar drumul spre autoritarism devine inevitabil.

Capitolul VI. Autoritarism cu sprijin popular – trage concluziile privind riscurile asociate acceptării politicilor infestate de populism. Dacă tolerăm atacurile populiste asupra justiției, acceptăm sfârșitul democrației. Într-o lume în care legea este scrisă sub influența fricii și a urii, nimeni nu mai este protejat. Și când justiția cade, totul se prăbușește.

Mecanismele prin care populismul duce la autoritarism sunt perfide și eficiente. Totul începe cu o criză, reală sau fabricată, în care populiștii se prezintă drept singurii salvatori ai națiunii. Apoi, identifică dușmani – elitele, presa liberă, justiția – și îi

Introducere

transformă în ținte ale urii colective. Odată ce opinia publică este manipulată, urmează subminarea sistematică a instituțiilor democratice: judecătorii sunt intimidați, curțile constituționale sunt politizate, iar legile sunt rescrise pentru a servi intereselor puterii. Populiștii își proclamă „voința poporului” drept singura lege legitimă, înlocuind democrația cu un regim autoritar, în care drepturile fundamentale devin simple privilegii acordate de stat.